

01. Λεπτομέρεια από το εσωτερικό της Casa Grotta, χαρακτηριστικού «σπιτιού-σπηλιά» της Matera. | 02. Άποψη της Matera. | 03. Εξερευνώντας την πόλη. | 04. Στιγμιότυπο ομιλίας, στο πλαίσιο των δράσεων της της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 2019.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Η «ΑΝΟΙΞΗ» ΤΗΣ ΜΑΤΕΡΑ

Η μικρή πόλη του ιταλικού νότου πρωταγωνιστεί στα καλλιτεχνικά δρώμενα της Ευρώπης ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2019.

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΓΙΩΤΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Χτισμένη σε μια απομακρυσμένη γωνιά της νότιας Ιταλίας, στην επαρχία της Basilicata, η πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2019 είναι μία από τις αρχαιότερες πόλεις του κόσμου. Στις σπηλιές της έχουν βρεθεί αντικείμενα, χρονολογούμενα από τη νεολιθική ή και την παλαιολιθική ακόμα εποχή. Οι ντόπιοι μάλιστα συχνά περιαυτολογούν: «Πού αλλού μπορείτε να κοιμηθείτε σε “δωμάτια” στα οποία έζησαν άνθρωποι πριν από 9.000 χρόνια».

Αυτό που γοητεύει σε αυτόν τον τόπο με την αδιάλειπτη συνέχεια στο πέρασμα των χρόνων είναι η ικανότητά του να μετασχηματίζει ακόμα και τα πιο μελανά σημεία της ιστορίας του σε «ατού». Από μικρή πόλη, καταγεγραμμένη στη συλλογική συνείδηση ως μια από τις πλέον υποβαθμισμένες του ιταλικού νότου, λόγω των δυσμενών συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων σε σπηλιές επί δεκαετίες, κεντρίζει το ενδιαφέρον της Ευρώπης, συμπεριλαμβάνεται στα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της

UNESCO (σ.σ. τα διάσημα Sassi di Matera) και κατακτά τον τίτλο της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας για το 2019.

Τα Sassi, τα «σπίτια-σπηλιές» της Ματέρα, σκαμμένα μέσα σε ασβεστολιθικά βράχια, έχουν τις ρίζες τους στην προϊστορική εποχή. Υπάρχει η θεωρία πως εκεί εγκαταστάθηκαν οι πρώτοι άνθρωποι στην Ιταλία. Σε αυτές ζούσαν όμως, κατά τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, περίπου 12.000 άνθρωποι. Στις υποτυπώδεις αυτές κατοικίες, μεγάλες αγροτικές και κτηνοτροφικές οικο-

γένειες μοιράζονταν τον προσωπικό τους χώρο μαζί με ζώα, χωρίς ηλεκτρικό και τρεχούμενο νερό. Θανατηφόρες αρρώστιες, όπως η ελονοσία, θέρριζαν τον πληθυσμό. Ο ντόπιος Angelo Sarra, 74 χρονών, εξομολογείται: «Για ανθρώπους σαν εμένα, που έζησαν στο κέντρο της Ματέρα, είναι δύσκολο να κατεβαίνει κανείς στα Sassi χωρίς να θυμάται την περιθωριοποίηση που βίωσε ο πληθυσμός τους. Γι' αυτόν τον λόγο, οι άνθρωποι στηρίχτηκαν σε λαϊκές δοξασίες και ξόρκια. Τα μοναδικά μέσα για να βγαί-

νουν τα προς το ζην ήταν η γεωργία και η κτηνοτροφία. Ωστόσο, υπήρχε έντονη η αίσθηση της κοινότητας. Οι πόρτες των σπιτιών ήταν πάντα ανοιχτές και ο γείτονας αποτελούσε μέλος της οικογένειας, κατά έναν τρόπο».

Η ιστορία της πόλης αποτυπώνεται ακριβέστερα στο βιβλίο του συγγραφέα Carlo Levi «Christ Stopped at Eboli» (1945). Η έκδοση είχε προκαλέσει αναστάτωση στη μεταπολεμική Ιταλία, καθώς έφερε στο προσκήνιο το άγνωστο, έως τότε, επίπεδο διαβίωσης των κατοίκων της Matera, χαρακτηρίζοντας τα Sassi «la vergogna nazionale», δηλαδή «εθνική ντροπή».

Μέσα σε δέκα χρόνια, εκκενώθηκαν και μετατράπηκαν σε «σπίτια φαντάσματα», όπου οι εγκληματικές δραστηριότητες έδιναν και έπαιρναν. Ο τότε Ιταλός πρωθυπουργός, Alcide De Gasperi, θέσπισε μέτρα για τη μετεγκατάσταση του πληθυσμού σε νέες κατοικίες, οι οποίες σχεδιάστηκαν από τους πιο πρωτοποριακούς αρχιτέκτονες της Ιταλίας, στο πλαίσιο

ενός μεγαλεπήβολου –αν και ουτοπικού– όπως αποδείχθηκε– οράματος. Οι πρώην κάτοικοι των Sassi δυσκολεύτηκαν να προσαρμοστούν στα καινούργια τους σπίτια. Δεν ήταν λίγοι μάλιστα εκείνοι που αρνούταν να παραδεχτούν την καταγωγή τους, ισχυριζόμενοι ότι έχουν γεννηθεί σε άλλα μέρη του ιταλικού νότου.

Στο μεταξύ, τοπικοί θεσμοί και ενώσεις άρχισαν να εργάζονται για να ενισχύσουν αυτή την εξαιρετική καλλιτεχνική και ιστορική παρακαταθήκη, που έμεινε για καιρό ανεκμετάλλευτη. Έτσι, το 1993, τα Sassi συμπεριλήφθηκαν στον κατάλογο

Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, χάρη στον φάκελο που κατέθεσε ο Ιταλός αρχιτέκτονας Pietro Laureano. Η τρωγλοδυτική αρχιτεκτονική, τα δαιδαλώδη σοκάκια, οι chiese rupestri (σπηλιές-εκκλησίες), που δημιουργήσαν και στις οποίες κατέφευγαν μοναχοί την περίοδο των διωγμών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, τα παλάτια στην παλιά πόλη και άλλα πολλά, καθιστούν σήμερα την πόλη τόπο αξεπέραστης γοητείας. Φυσικό σκηνικό από μόνη της, χρησιμοποιήθηκε μάλιστα για τα γυρίσματα ταινιών, όπως «Το Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο»

του Παζολίνι (1964) και «Τα Πάθη του Χριστού» του Μελ Γκίμπσον (2004).

ΟΧΗΜΑ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Το 2007, μια ομάδα νέων αποφάσισαν να διεκδικήσουν για την πόλη τον τίτλο της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πρωτεύουσας. Δημιούργησαν μια ένωση πολιτών, με κοινό άξονα την αγάπη τους για τον πολιτισμό, και η τοπική διοίκηση αποφάσισε να υποστηρίξει την ιδέα. «Από εθνική ντροπή, η Ματέρα έγινε εθνική υπερηφάνεια», σημειώνει ο δήμαρχος Raffaello De Ruggieri. Στόχος, ο εντοπισμός των καλύτερων δυνατών λύσεων για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών μέσω του πολιτισμού. «Πρόκειται για μια πόλη 8.000 ετών, ικανή να παράγει ιστορία». Οι 60.000 κάτοικοί της, παρά τη διστακτικότητα που επέδειξαν αρχικά, συμμετέχουν ενεργά στα δρώμενα της διοργάνωσης. Ο 19χρονος Girolamo Calculli είναι εθελοντής στο πρόγραμμα «Matera 2019».

ΤΑ SASSI, ΤΑ «ΣΠΙΤΙΑ-ΣΠΗΛΙΕΣ» ΤΗΣ ΜΑΤΕΡΑ, ΣΚΑΜΜΕΝΑ ΜΕΣΑ ΣΕ ΑΣΒΕΣΤΟΛΙΘΙΚΑ ΒΡΑΧΙΑ, ΕΧΟΥΝ ΤΙΣ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ.

01. Παιχνίδια με το ζυμάρι, μέσα από τη δράση «Η γη του ψωμιού».
| 02. Στο project I-DEA, η σύγχρονη τέχνη συναντά την ιστορία.

01

© FONDAZIONE MATERA-BASILICATA 201

02

© MARIO CRESCI

«Όλο αυτό το διάστημα έχω συναντήσει ανθρώπους μεγάλης ηλικίας από τα Sassi, αλλά και νεότερους από όλη την Ευρώπη», λέει. Η ομάδα του «Matera 2019» κατάφερε να στρέψει τα βλέμματα στην πόλη μέσα από πλήθος δράσεων, που απευθύνονται στο διεθνές κοινό.

Η ΣΥΧΡΟΝΗ ΕΙΚΟΝΑ

Σήμερα θεωρείται μία από τις πιο ασφαλείς πόλεις του νότου, η οποία έχει αναγεννηθεί με τη συνδρομή κατοίκων και φορέων. «Δεν έχουμε προβλήματα με το οργανωμένο έγκλημα», δηλώνει ο δήμαρχος της πόλης. «Έχουμε υψηλή ποιότητα ζωής και υπηρεσιών. Το κύριο μέλημά μας αυτή τη στιγμή είναι η δημιουργία θέσεων απασχόλησης, ώστε οι άνθρωποι να παραμένουν εδώ. Αν θέλουν να φύγουν, να το κάνουν από επιλογή και όχι από ανάγκη». Η Ματέρα θέλει να συνδυάσει την ιδιαίτερη ταυτότητά της με την τεχνολογική καινοτομία και επενδύει σε αυτήν. Με σημαντικούς εταίρους, όπως πολλά πανεπιστήμια

της Νότιας Ιταλίας και του Εθνικού Συμβουλίου Ερευνών, δημιουργείται στην πόλη ένα κέντρο για την κβαντική έρευνα στον τομέα της ασφάλειας υψηλής τεχνολογίας και μια ψηφιακή πλατφόρμα για τη διατήρηση και την ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς. «Αναπτύσσουμε ακόμη την τεχνολογία 5G με υπερσύγχρονες διαδικτυακές υποδομές. Χωρίς να ξεχνάμε το παρελθόν, κοιτάζουμε το μέλλον», λέει κ. De Ruggieri.

Τρίτος καλύτερος προορισμός για το 2018 σύμφωνα με τους New York Times, στην κορυφαία δεκάδα του Lonely Planet και στην έκτη θέση στην κατηγορία προορισμών-μνημείων της UNESCO, σύμφωνα με το TripAdvisor, η Ματέρα παρουσιάζει σήμερα αύξηση τουριστικής κίνησης της τάξεως του 10% τον χρόνο. Σε ταξιδεύει στο παρελθόν, σε παρακινεί να απολαύσεις τη σιωπή των μνημείων της αλλά και να ζήσεις το πλήθος των πολιτιστικών εκδηλώσεων που, ειδικά φέτος, τρέχουν κατά τη διάρκεια όλου του έτους.

ΣΤΑ ΠΡΟΣΕΧΩΣ

Το «Purgatorio» (20/05-2/06), η «Κάθαρση» από τη Θεία Κωμωδία του Δάντη, αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά θεατρικά projects της Ματέρα 2019 με την πόλη να λειτουργεί ως σκηνικό. Στις 18 Ιουλίου, τη σκυτάλη παίρνει το «The Apollo Soundtrack». Η 50ή επέτειος της πρώτης προσελίνωσης επισφραγίζεται με το μουσικό έργο που συνέθεσαν οι Brian Eno, Roger Eno και Daniel Lanois και θα ερμηνευτεί από τους Icebreaker στον υπαίθριο χώρο Cava del Sole. Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Domenico Ridola φιλοξενεί από τις 6 Σεπτεμβρίου μέχρι τις αρχές του 2020 την έκθεση «Blind Sensorium - The paradox of the Anthropocene» με θέμα την κλιματική αλλαγή μέσα από τη ματιά του φωτογράφου και κινηματογραφιστή Armin Linke. Πάνω από 180 έργα από τις συλλογές ιταλικών και ευρωπαϊκών μουσείων περιμένουν τους επισκέπτες μέχρι τις 19 Αυγούστου στο Εθνικό Μουσείο Μεσαιωνικής και Μοντέρνας Τέχνης της Βασιλικάτα, στο πλαίσιο της έκθεσης «The Renaissance As Seen from the South». Μέχρι τις 19 Ιανουαρίου 2020, τέλος, στο υπόστεγο του Cava Paradiso παρουσιάζεται το I-DEA, ένα project που διερευνά από καλλιτεχνική άποψη τα αρχαία και τις συλλογές της περιοχής Βασιλικάτα. Συγκεκριμένα, οι δημιουργοί επισκέφτηκαν δημόσια αρχαία και ιδιωτικές συλλογές, μελέτησαν το υλικό τους και έδωσαν με τα έργα τους τη δική τους ερμηνεία πάνω στην ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής. **matera-basilicata2019.**

© ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ